

10.SINIF

VİDEO KONU ANLATIMI
VİDEO SORU ÇÖZÜMÜ

destek

COĞRAFYA

DEFTER KİTAP

- **ÖZEL DERS FORMATI**
- **VİDEO DESTEK KONU ANLATIMLARI**
- **DESTEK SORULARI**
- **KONU TESTLERİ**
- **HAFTA SONU ÖDEVLERİ**
- **YAZILIYA HAZIRLIK SORULARI**
- **ETKİNLİK ÇALIŞMALARI**

EMRE TUNÇ
SİNAN YAŞAR
AHMET ÜNLÜ

125
Video Konu Anlatım

284
Destek Sorusu

188
Konu Tekrar Sorusu

178
Hafta Sonu Ödevi Sorusu

29
Yazılıya Hazırlık Sorusu

75
Etkinlik Çalışması

Google Play Store'dan
ya da

App Store'dan

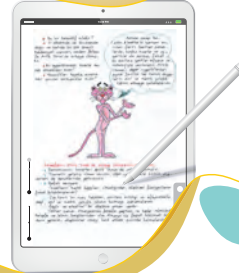

uygulamasını telefonunuza veya
tabletlerinize indirin.

Akıllı telefon ya da tablet
kullanmıyorsanız

www.ensyayinlari.com.tr
adresimizden

VIDEO KONU ANLATIMLARI'na
ve **VIDEO SORU ÇÖZÜMLERİ**'ne
kolaylıkla ulaşabilirsiniz.

Uygulamayı kullanarak evde,
okulda, otobüste kendinizi
hazır hissettiğiniz her yerde
**VIDEO KONU ANLATIM-
LARI**'nı ve **VIDEO SORU
ÇÖZÜMLERİ**'ni
izleyebilirsiniz. Her ünitenin
başında videoların içerikle-
riyle ilgili yönerge verilmiştir.
Bu yönergelerden hareketle
istediğiniz konunun videosunu
izleyebilirsiniz.

www.lisedestek.com

10. SINIF COĞRAFYA DEFTER KİTAP

Copyright©

Bu kitabın her hakkı yayınevine aittir.

Hangi amaçla olursa olsun, bu kitabın tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayınlayan ve yayınevinin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayınlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN

978 - 605 - 71533 - 5 - 7
0607-1-22

Genel Yayın Koordinatörü

Biltan BÖYÜKOCAKOĞLU

Yazarlar

Emre TUNÇ
Sinan YAŞAR
Ahmet ÜNLÜ

Editör

Nuri SOYUDURU

Dizgi / Tasarım

ENS Yayınları Dizgi Birimi

İLETİŞİM

Ostim Mahallesi 1207. Sokak 3/C-D Ostim / Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 395 13 96 Fax: (0312) 394 10 04

SUNUŞ

Değerli Öğrencilerimiz,

Uzun soluklu bir yolculuk olan öğrenme sürecinin önemli bir döneminden geçmekteyiz. Etkili ve kalıcı öğrenmelerin temellerinin atıldığı bu dönemde ENS Yayınları olarak zorlu sürecinizde yanınızda olmak ve işlerinizi kolaylaştırmak amacıyla Destek Serisi Defter Kitaplarını büyük bir titizlikle hazırladık.

Yeni müfredata uygun olarak hazırlanan Defter Kitapları, hızlı-etkili ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmeyi sağlamak hedeflenmiştir. Ara sınıf alanında bir çıkış açacağını düşündüğümüz projemiz, tüm eğitim kurumlarının ve ara sınıf grubu öğrencilerimizin konu ve soru ihtiyacını karşılayacak şekilde kurgulanmıştır.

Ara sınıflarda öğretmenlerin öğrencilerle etkileşim hâlinde ders işlemesine imkan sağlayan Defter Kitaplar, öğrenilen bilgileri pekiştirecek yeterli sayıda uygulama sınavını ve testleri içerisinde bulundurmaktadır.

ENS Defter Kitapları;

- haftalık bölümler
- her haftada video destekli konu anlatımları
- açık uçlu destek soruları
- konu testleri
- hafta sonu ödevleri
- her 8 haftanın sonunda yazılı hazırlık çalışmalarından oluşmaktadır.

İŞLER Yayınları çatısı altında doğan ve yayıncılık tarihinde iz bırakacağını düşündüğümüz DEFTER KİTAP'lar Eğitim Terbiye Kurulu Başkanlığının müfredat programı esas alınarak hazırlanmıştır.

Titiz bir çalışmanın ürünü olan bu eserin hazırlanmasında emeği geçen editörümüz Nuri SOYUDURU ve dizgi ve sayfa tasarım uzmanımız Ayşe SIRAĞAYA ÜZPEK'e teşekkür ederiz.

Zorlu süreçlerinde tüm öğrencilerimizin büyük "Destek"çisi olmak dileğiyle...

ENS YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

ÜNİTE 1: Doğal Sistemler

1. Hafta: Dünya'nın İç Yapısı ve Oluşum Süreci.....	6
2. Hafta: Jeolojik Zamanlar	14
3. Hafta: İç Kuvvetler.....	20
4. Hafta: İç Kuvvetler.....	26
5. Hafta: Kayaçlar	32
6. Hafta: Türkiye'de İç Kuvvetler	38
7. Hafta: Dış Kuvvetler	46
8. Hafta: Dış Kuvvetler	54
1. Dönem 1. Yazılı.....	61
9. Hafta: Dış Kuvvetler	66
10. Hafta: Kıyı Tipleri	72
11. Hafta: Türkiye'de Dış Kuvvetler	80
12. Hafta: Türkiye'de Dış Kuvvetler	88
13. Hafta: Türkiye'nin Yüzey Şekilleri	96
14. Hafta: Türkiye'nin Platoları ve Ovaları	104
15. Hafta: Yeryüzünde Su Kaynakları - Göller ve Akarsular	112
16. Hafta: Yeraltı Suları ve Türkiye'de Sular.....	120
1. Dönem 2. Yazılı.....	128
17. Hafta: Toprakların Oluşumu ve Dağılışı.....	134
18. Hafta: Türkiye'de Toprak.....	144
19. Hafta: Dünya'da Bitkiler	152
20. Hafta: Türkiye'de Bitkiler.....	160

ÜNİTE 2: Beşeri Sistemler

21. Hafta: Nüfusun Özellikleri Önemi	168
22. Hafta: Nüfusun Tarihsele Gelişimi	174
23. Hafta: Dünya'da Nüfusun Dağılışı	180
24. Hafta: Nüfus Piramitleri	186
2. Dönem 1. Yazılı	192
25. Hafta: Türkiye'de Nüfusun Değişim ve Dağılışı	198
26. Hafta: Türkiye'de Nüfusun Yapısal Özellikleri	204
27. Hafta: Göçler ve Göçlerin Nedenleri	210
28. Hafta: Türkiye'de Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları	216
29. Hafta: Ekonomik Faaliyetler	222

ÜNİTE 3: Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler

30. Hafta: Uluslararası Ulaşım Hatları	228
--	-----

ÜNİTE 4: Çevre ve Toplum

31. Hafta: Doğal Afetler	234
32. Hafta: Türkiye'de Doğal Afetler	240
2. Dönem 2. Yazılı	246
Cevap Anahtarı	249

1-8. HAFTALAR ARASINI KAPSAMAKTADIR

KAZANIMLAR

1. Hafta

- 10.1.1. Dünya'nın tektonik oluşumunu açıklar.

2.Hafta

- 10.1.2. Jeolojik zamanların özelliklerini tektonik olaylarla ilişkilendirerek açıklar.

3.Hafta

- 10.1.3. İç kuvvetleri; yer şekillerinin oluşum sürecine etkileri açısından açıklar.

4.Hafta

- 10.1.3. İç kuvvetleri; yer şekillerinin oluşum sürecine etkileri açısından açıklar.

5.Hafta

- 10.1.4. Kayaçların özellikleri ile yeryüzü şekillerinin oluşum süreçlerini ilişkilendirir.

6.Hafta

- 10.1.5. Türkiye'deki yer şekillerinin oluşum sürecine iç kuvvetlerin etkisini açıklar.

7.Hafta

- 10.1.6. Dış kuvvetleri yer şekillerinin oluşum sürecine etkileri açısından açıklar.

8.Hafta

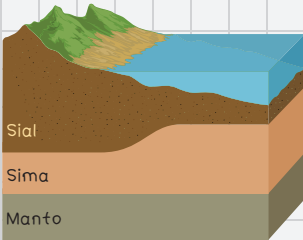
- 10.1.6. Dış kuvvetleri yer şekillerinin oluşum sürecine etkileri açısından açıklar.

Destek Noktası

Yer kabuğu ile ilgili en doğru bilgilere;

- Deprem dalgaları,
- Volkanik maddele-
rin incelenmesi,
- Yer altı mağarala-
rının incelenmesi,
- Yer altı sondajla-
rından elde edilen
bilgilerle ulaşılır.

Destek Noktası

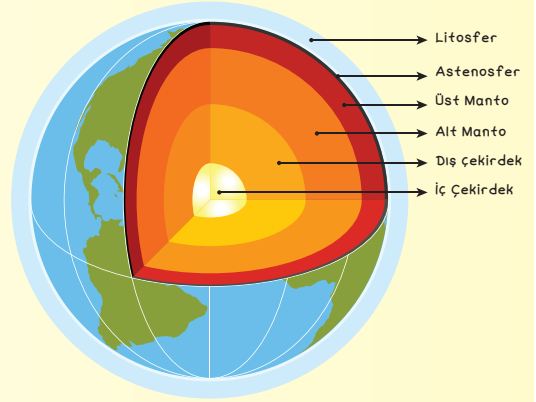
SiAL katmanı kara-
larda, SiMA katmanı
ise okyanuslarda da-
ha kalındır.

1. Video Konu Anlatımı

Dünya'nın İç Yapısı ve Oluşum Süreci

- Bilim insanlarının ortaya attıkları düşüncelere göre Dünya'mız 4,6 milyar yıl önce kızgın gaz ve toz bulutlarının sıkışması ve zamanla soğumasıyla oluşmuştur.
- Dünya; yer kabuğu, manto ve çekirdek olmak üzere yoğunluğu ve sıcaklıkları farklı olan **geosfer** denilen farklı katmanlardan meydana gelmiştir.

Dünya'nın Katmanları

Yer Kabuğu (Litosfer)

- Yoğunluğu ve sıcaklığı azdır.
- Ortalama kalınlığı 35 km'dir. (Okyanusların altında 8-10 km)
- Sial ve sima olmak üzere iki bölümden oluşur.
- Sial'de silisyum ve alüminyum Sima'da silisyum ve magnezyum elementleri daha çoktur.

Manto

- Yer kabuğunun altından itibaren 2900 km derinliğe uzanır.
- Yer kabuğundaki deprem, volkanizma, dağ oluşumu ve kıta oluşumu olaylarının kaynaklandığı bölgedir.
- Bazı özellikleri itibarıyla ayrılan iki bölümünden birine Üst manto, diğerine alt manto denir.

Çekirdek

- Mantının altından başlayarak yaklaşık 6370 km derinliğe kadar iner.
- İç çekirdek denilen bölümünde demir ve nikel daha fazladır.
- Dış çekirdeğin sıvı, iç çekirdeğin yoğunluk ve basınç nedeniyle katı olduğu düşünölmektedir.

Destek Sorusu 1

Yer kürenin katmanları nelerdir?

Çözüm 1

Destek Sorusu 2

Yerin derinlikleri ile ilgili bilgiler hangi kaynaklardan elde edilir?

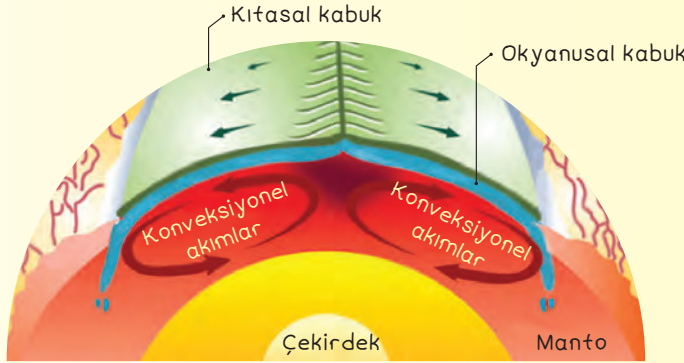
Çözüm 2

2. Video Konu Anlatımı

Levha Tektoniği

- Yer kabuğu (litosfer) tek parçadan oluşmaz. Levha adı verilen farklı büyük-
lükteki parçalardan oluşur.
- Levhalar sıvı olan manto üzerinde su dolu bir leğendeki tahta parçaları gibi
yüzmektedir.
- Levhaların hareketleri ile ilgili en yaygın teori Wegener Teorisi olarak bili-
nen Kıtaların Kayması Teorisi'dir.
- Bu teoriye göre Pangea adı verilen süper kıta zamanla ayrılmış ve araya
Tethys (Tetis) Denizi denilen sular dolmuştur.
- Bu teori 1950 yılında geliştirilerek Levha Tektoniği Teorisi adını almıştır.
- Bu teoriye göre mantodaki erimiş madenler ısınarak yükselir ve konveksi-
yonel akıntılar yaparak üzerlerindeki levhaları hareket ettirir.

► Destek Sorusu 3

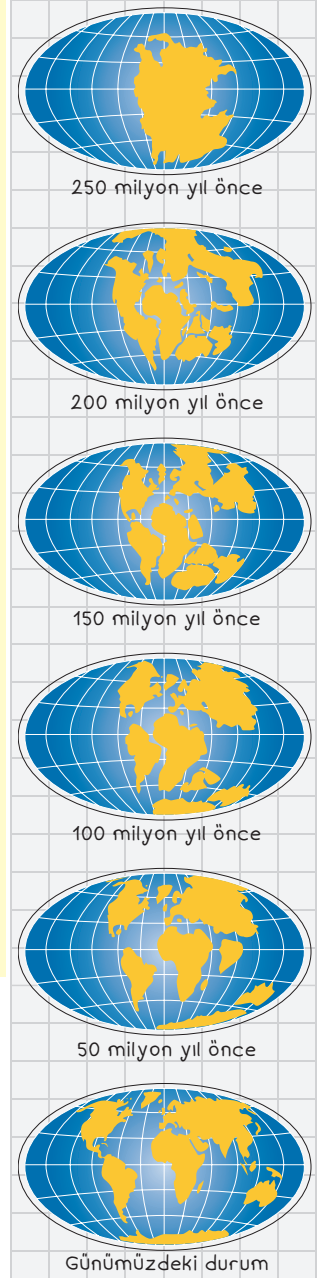
"Kıtaların Kayması" teorisine göre Yer Kabuğu'nu oluşturan levhaların hareket etmesine neden olan güç nedir?

► Çözüm 3

► Destek Sorusu 4

"Kıtaların Kayması" teorisine göre başlangıçta tek bir parça olduğu düşünülen süper kıtaya ne isim verilmiştir?

► Çözüm 4

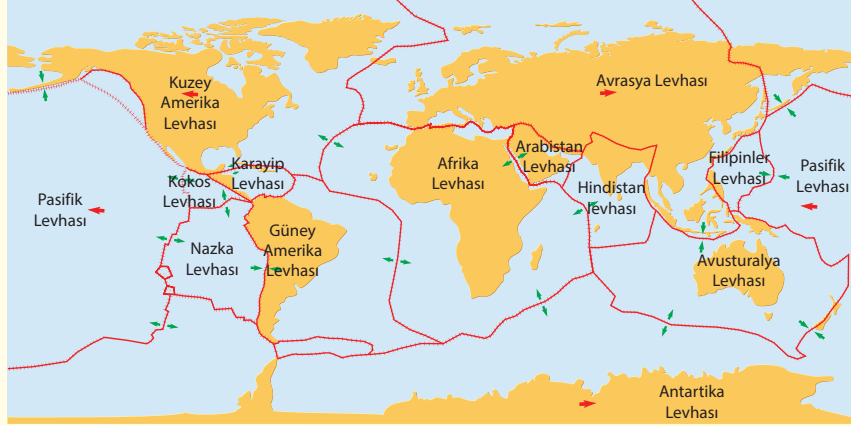

Destek Noktası

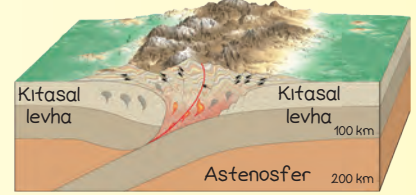
Levha adı verilen yer kabuğu parçaları yoğunluğu daha fazla olan manto üzerinde yavaş ama sürekli hareket halindedir.

3. Video Konu Anlatımı

- Konveksiyonel hareketlere bağlı olarak Pangea parçalanmış ve günümüzdeki görüntüsüne ulaşmıştır.

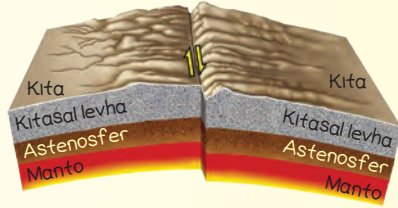
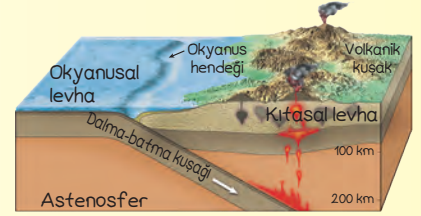

- İki kara levhasının karşılaştığı yerlerde kıvrılan ya da kırılan tortullar kıvrım dağlarını veya kırık dağlarını oluşturur.

- Birbirinden uzaklaşan iki okyanusal levhanın bulunduğu bölgelerde okyanus ortası sırtları oluşur.

- Denizel levhanın karasal levhaların altına girdiği bölgelerde okyanus hendekleri, depremler, volkanizma ve dalma batma zonları oluşur.

- Yanal yönde uzaklaşan levhaların olduğu bölgelerde depremler ve sıcak su kaynakları oluşur.

► Destek Sorusu 5

Türkiye'nin çevresinde yer alan levhalar hangileridir?

► Destek Sorusu 6

İki okyanusal levhanın uzaklaştığı bölgelerde hangi yer şekli meydana gelir?

► Çözüm 5**► Çözüm 6**

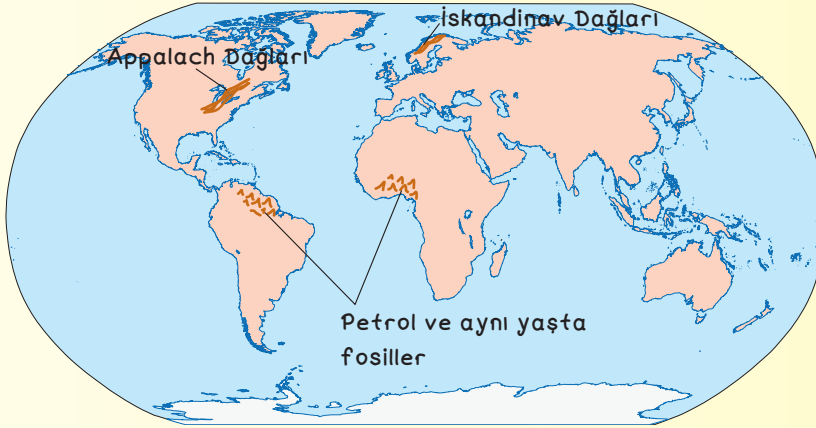
4. Video Konu Anlatımı

Levha Tektoniği

Yer kabuğunun tek bir parça olmadığını, zamanla birbirinden ayrıldığını gösteren kanıtlar vardır.

Bunlar;

- Kıtaların aynı bir puzzle gibi birbirini tamamlaması,
 - Kıtaların birbirine bakan bölgelerinde benzer yaşta fosiller olması
 - Kıtaların birbirine bakan bölgelerinde aynı madenlerin var olması
 - Kıtaların birbirine dönük taraflarında benzer yer şekillerinin bulunmasıdır.
- Örnek: İskandinav Dağları ile ABD'deki Appalach Dağları gibi.

- Yer kabuğunu oluşturan levhalar bazı bölgelerde birbirinden uzaklaşırken bazı bölgelerde birbirine yaklaşır.
- Örneğin Afrika Levhası Güney Amerika Levhası'ndan uzaklaşırken Avrasya Levhası'na yaklaşmaktadır.

► Destek Sorusu 7

Levha sınırlarında deprem ihtimalinin fazla olmasının nedeni ne olabilir?

► Çözüm 7

► Destek Sorusu 8

Yer kabuğunun tek bir parça iken zamanla birbirinden ayrıldığının kanıtları nelerdir?

► Çözüm 8

Destek Noktası

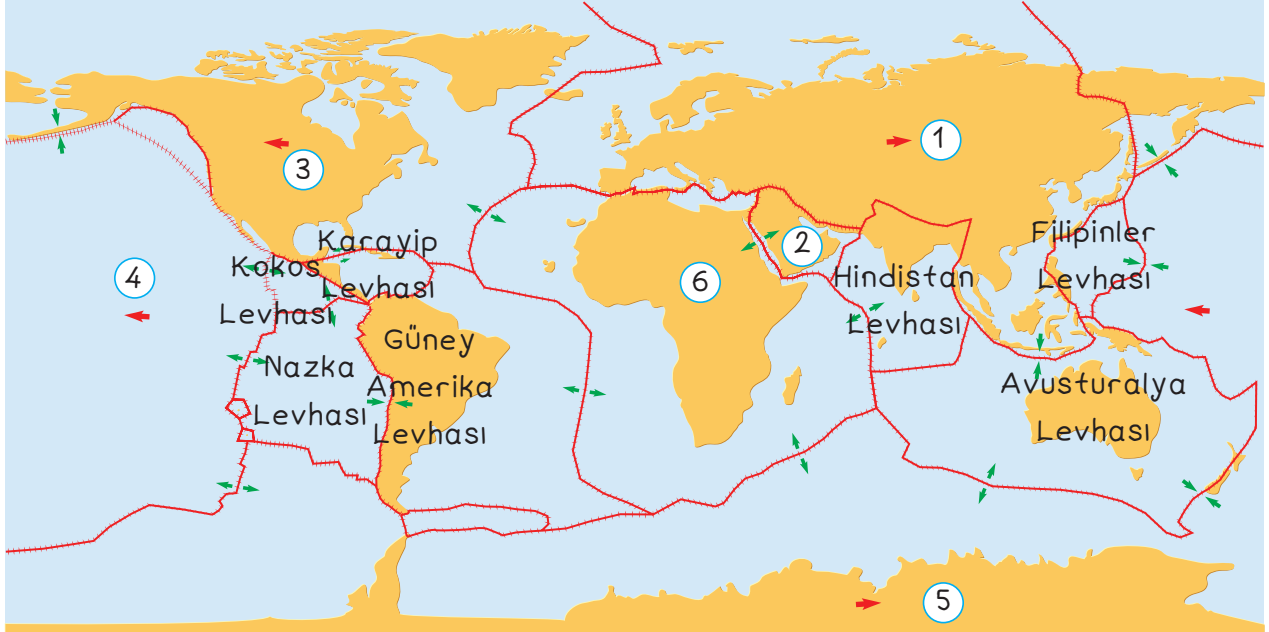
Plastik levhası ile Filipinler Levhası'nın çarpışması sonucu Mariana Çukuru oluşmuştur.

Etkinlik Çalışması

1. Aşağıdaki tabloda verilen bilgileri ilgili olduğu katmanlarla "✓" sembolüyle işaretleyiniz.

	Sial	Sima	Manto	Çekirdek
Kıtaların altında kalın okyanusların altında incedir.				
Yer kabuğundaki hareketlerin kaynağıdır.				
Yoğunluğu en fazla olan katmandır.				
Okyanusların altında kalın karaların altında incedir.				
Yer çekiminin en az olduğu katmandır.				
Sıcaklığı 6000°C civarındadır.				
Yer kabuğunun hemen altındaki tabakadır.				
Yüksek oranda demir ve nikelden oluşur.				
Yoğunluğu en az olan katmandır.				

2. Aşağıda yer kabuğunu oluşturan levhalar gösterilmiş ve bazı levhaların isimleri boş bırakılmıştır.

Buna göre, haritada numaralandırılan levhaların isimlerini uygun şekilde eşleştiriniz.

() Avrasya	() Afrika	() Kuzey Amerika
() Arabistan	() Pasifik	() Antarktika

Destek Noktası

Anadolu'nun daha önce deniz altında olduğu dağlık bölgelerde denizel fosillerin bulunmasından anlaşılmaktadır.

Destek Noktası

Haymana platosu

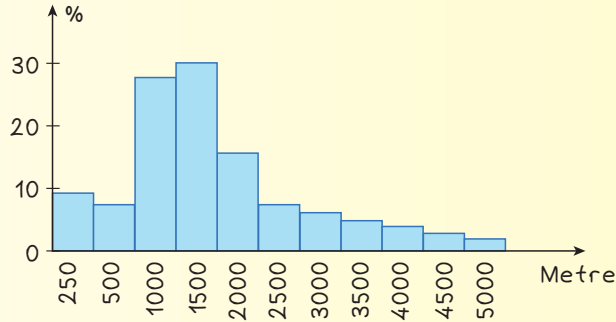
Yüksek düzlüklere plato denir. Türkiye'de çok sayıda plato bulunmaktadır.

1. Video Konu Anlatımı

Türkiye'de İç Kuvvetler

- Ülkemizde bütün jeolojik zamanlarda iç kuvvetlerin etkileriyle meydana gelen yer şekilleri bulunmaktadır.
- Bununla beraber Türkiye arazisinin büyük bölümü Alp orojenezinin parçası olarak oluşmaya devam etmektedir.
- Paleozoik Dönem'de Hersiniyen ve Kaledoniyen kıvrımlarından etkilenerek yükselen alanlar uzun zaman içinde aşınarak düzleşmiştir.
- Bu şekilde oluşan sert arazilere masif denir. Örneğin; Yıldız Dağları, Kırşehir, Bitlis, Anamur masifleri gibi.
- Mezozoik sonlarında Lavrasya ve Gondvana levhalarının birbirini sıkıştırması sonucu Alp orojenezi başlamıştır. Türkiye bu kuşak üzerinde yer aldığı için Alp orojenezinden etkilenmiştir.
- Senozoik Dönem'in ortalarından itibaren tektonik hareketlerle Anadolu'nun büyük bölümü karalaşmıştır.
- Senozoik sonlarına doğru aşınarak peneplen (yontuk düz) haline gelen Anadolu toptan yükselerek yüksek ama düz bir ülke haline gelmiştir.

- Grafikte de verildiği gibi Türkiye'nin büyük bölümü oldukça yüksektir.
- Toplam arazinin % 55'inden fazlası 1000 m'den daha yüksektir.
- Ortalama yükselti 1132 m'dir.

Destek Sorusu 1

Türkiye'deki masif arazilere üç örnek veriniz.

Çözüm 1

Destek Sorusu 2

Türkiye'nin bulunduğu arazinin daha önce deniz tabanı olduğunun kanıtı nedir?

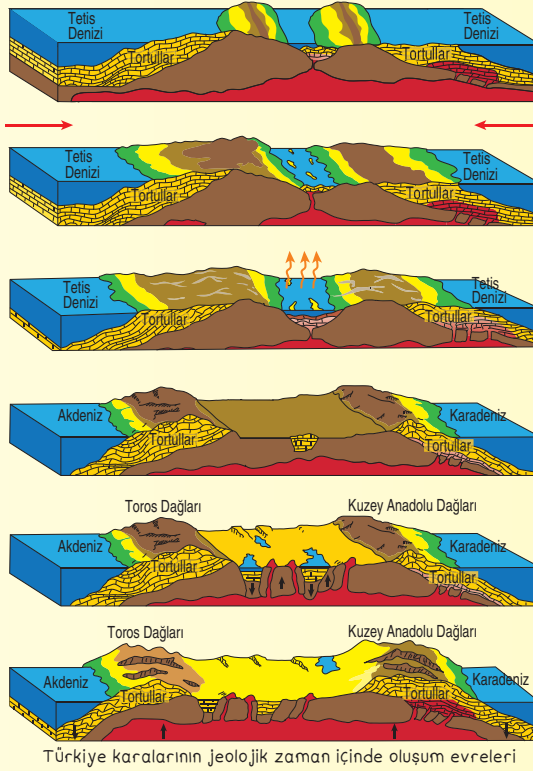

Çözüm 2

2. Video Konu Anlatımı

- Anadolu'nun giderek yükselirken Karadeniz ve Akdeniz'in çökmesi, İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nın oluşması, Ergene Havzası'nın çökmesi, Egeid Karası'nın çökerek Ege Denizi'nin oluşması Türkiye'de epirojenez yaşandığının örnekleridir.
- Senozoik Dönem'de Kuzey Anadolu ve Toros Dağları oluşmuştur.
- Doğu Anadolu'da açılan derin faylardan volkanik faaliyetler meydana gelmiştir.
- Kuvaterner'de Egeid Karası çökmüş Ege Denizi ve Ege Adaları meydana gelmiştir.
- Erciyes, Hasandağı, Karacadağ ve Nemrut dağları bu dönemde oluşmuştur.
- Mezozoik'ten itibaren tetis denizinde biriken tortulların Afrika ve Arabistan levhalarının sıkıştırılmasıyla Kuzey Anadolu ve Toros Dağları oluşurken çukurlaşan alanlarda ise çöküntü ovaları meydana gelmiştir. Örneğin; Erzurum, Muş, Erzincan, Elazığ ovaları gibi.

Türkiye karalarının jeolojik zaman içinde oluşum evreleri

Rize dağları

► Destek Sorusu 3

Türkiye'nin oldukça yüksek bir ülke olmasına rağmen genel olarak düz olmasının nedeni nedir?

► Çözüm 3

► Destek Sorusu 4

Türkiye'de epirojenezin yaşandığını gösteren üç tane örnek olay yazınız.

► Çözüm 4

Destek Noktası

Hatay'daki Amanos Dağları horst, Amik Ovası ise grabendir.

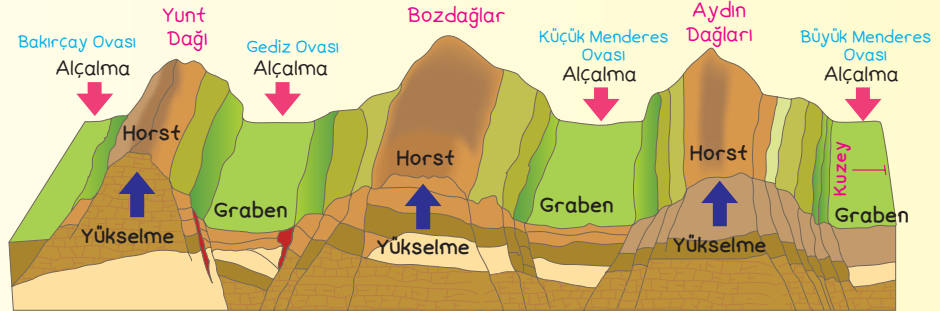
Destek Noktası

Batı Anadolu'da horst ve grabenlerin aralarında fay hatları bulunduğu için jeotermal enerji yatakları bulunmaktadır.

Aynı nedenden dolayı deprem riski yüksektir.

3. Video Konu Anlatımı

- Batı Anadolu'da levha hareketleri sonucu sıkışan sert tabakalar kırılarak kırık dağlarını ve aralarında graben denilen çöküntü ovalarını oluşturmuştur.

- Türkiye günümüzdeki görünümünü senozoik sonlarından itibaren kazanmıştır.
- Alp orojenezisi halen devam ettiği için güneyden Afrika ve Arabistan, kuzeyden Avrasya levhası tarafından sıkıştırılmaktadır.
- Bu nedenle de halen yükselmeye ve arada fay hatları oluşmaya devam etmektedir.

Haritada görüldüğü gibi Türkiye'deki büyük dağ sistemleri batı-doğu yönünde uzanmaktadır. Kuzey ve Güney Anadolu'da kıvrım Dağları, Batı Anadolu'da kırık yaygın olarak bulunmaktadır.

► Destek Sorusu 5

Batı Anadolu'da bulunan grabenlere iki örnek veriniz.

► Çözüm 5**► Destek Sorusu 6**

Türkiye'deki sıradağların genel olarak batı-doğu yönünde uzanmasının nedeni nedir?

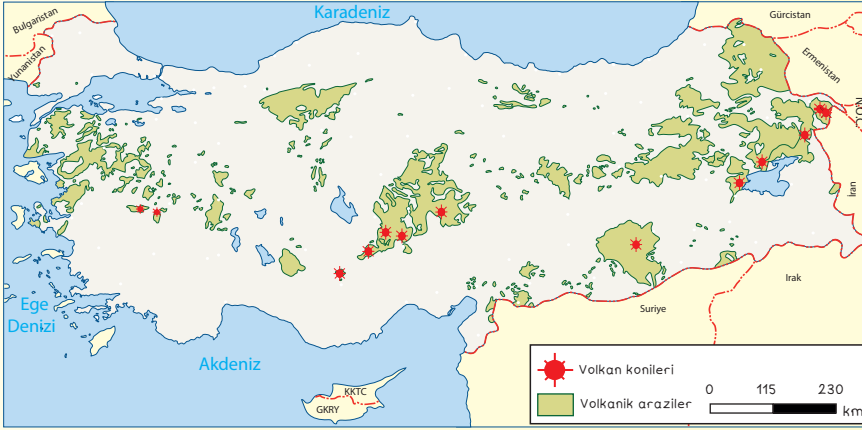
► Çözüm 6

4. Video Konu Anlatımı

Türkiye'de Volkanizma

- Türkiye'de günümüzde aktif volkan bulunmamaktadır.
- Mezozoikte yaşanan deniz altı volkanlarının kalıntılarına dağlık kesimlerde bulunan derinlik kayalar şeklinde rastlanmaktadır.

Türkiye volkanik araziler haritası

- Doğu Anadolu'da önemli volkan dağları Büyük Ağrı, Küçük Ağrı, Süphan, Tendürek ve Nemrut'tur.
- Güneydoğu'daki Karacadağ volkanı tabla şeklinde bir volkandır.
- İç Anadolu'da sönmüş volkanlar: Erciyes, Hasan dağı, Karacadağ, Karadağ ve Melendiz Dağı'dır.
- Manisa'da Kula yöresinde 60'a yakın küçük volkan konisi bulunmaktadır.
- Bursa'daki Uludağ iç püskürük volkan dağıdır.
- Konya'daki Meke Tuzlası dünyaca ünlü bir maardır. Ancak bilinçsizce açılan kuyular neticesinde içindeki sular büyük oranda kurumıştır.

Meke Tuzlası

Destek Noktası

Organik tortulardan yararlanılarak eski dönemdeki bitkiler, canlılar ve iklim koşulları ile ilgili bilgiler elde edilebilir.

Erciyes Dağı

Karacadağ

► Destek Sorusu 7

Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan sönmüş volkanik dağların 5 tanesini yazınız.

► Çözüm 7

► Destek Sorusu 8

Maar ne demektir? Açıklayınız Türkiye'den bir örnek veriniz.

► Çözüm 8

Destek Noktası

Batı Anadolu'daki faylar genelinde küçük olduğu için deprem yaşanma olasılığı azdır.

5. Video Konu Anlatımı

Türkiye'de Deprem

- Türkiye'nin kuzey ve güney yönünden levha hareketleri nedeniyle basınca maruz kalması doğu-batı yönlü büyüklü küçüklü çok sayıda fayın oluşmasına neden olmuştur.
- Bu faylar üç hat şeklinde uzanır. Bunlardan biri Saros Körfezi'nden başlayarak bir hat halinde Van Gölü'nün kuzeyine oradan da İran'a uzanan Kuzey Anadolu fay hattıdır.
- İkincisi Hatay Üzerinden Kahramanmaraş, Elazığ ve Muş'a uzanan Doğu Anadolu fay hattıdır.
- Üçüncüsü ise Batı Anadolu'daki bir çok ili kapsayan Batı Anadolu fay hattıdır.
- Türkiye'nin önemli bir bölümü deprem açısından ciddi risk taşımaktadır.

Haritada 1. derece olarak gösterilen yerler en tehlikeli 5. derece olarak gösterilen yerler deprem tehlikesi az olan yerlerdir.

- Kalker, jips ve kaya tuzu gibi eriyebilen kayaların olduğu bölgelerde mağaraların tavanları çökerek göçme depremleri meydana gelir. Bu durum en fazla Akdeniz Bölgesi'nde yaşanmaktadır.
- 5. derece ile gösterilen alanlar masif denilen eski kara kütlelerinin bulunduğu bölgelerdir. Bu alanlar;
 - Tuz Gölü'nün güneyi
 - Doğu Karadeniz
 - Mardin Eşiği
 - Trakya'nın kuzeyidir.

▶ Destek Sorusu 9

Türkiye'de tektonik deprem riski az olan yerlerde üç tanesini yazınız.

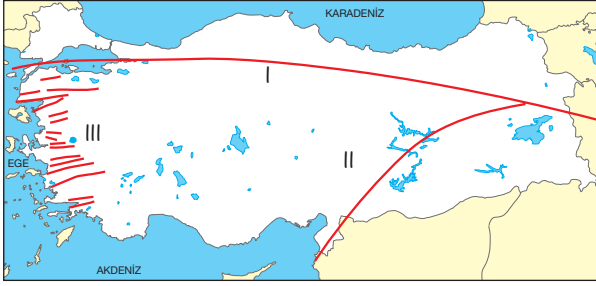
▶ Destek Sorusu 10

Göçme depremlerinin daha çok Akdeniz Bölgesi'nde yaşanmasının nedeni nedir?

▶ Çözüm 9

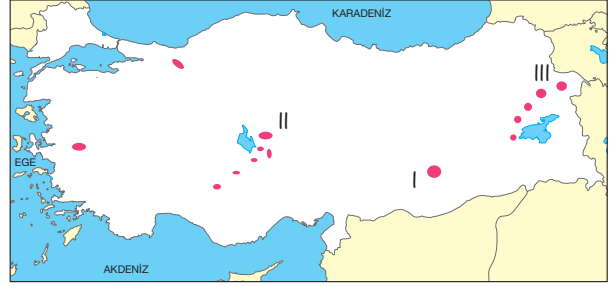
▶ Çözüm 10

1.

Yukarıdaki haritada numaralandırılan fay hatlarının isimlerini yazınız.

- I.
 II.
 III.

Yukarıdaki haritada numaralandırılan alanlardaki volkanik dağların isimlerini yazınız.

- I.
 II.
 III.

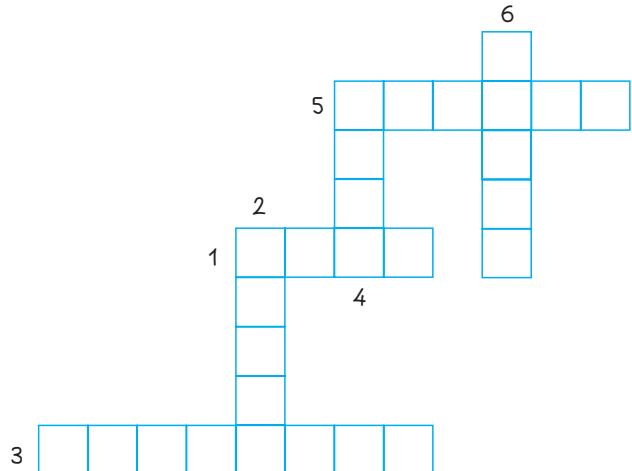
2. Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

- Tendürek • Bozdağlar • Epirojenez • Avrasya
- Toroslar • Afrika • Köroğlu • Arabistan

- a) Türkiye kuzeyden, güneyden ve levhaları tarafından sıkıştırılmaktadır.
 b) İstanbul ve Çanakkale boğazlarının oluşması Türkiye'de olayının yaşandığının kanıtlarıdır.
 c) Ege Bölgesi'nde bulunan kırık dağlarından biridir.
 d) Güney Anadolu boyunca uzanan kıvrılmayla oluşan dağ sırasıdır.
 e) Dağı Doğu Anadolu'daki en büyük volkanlardan biridir.

3. Aşağıdaki bulmacayı yanda verilen bilgilere göre tamamlayınız.

1. Türkiye'nin en yüksek volkanı
2. Ege Bölgesi'ndeki kırıklı dağlardan biri
3. 1939 tarihinde Türkiye'de yaşanan en şiddetli depremin olduğu il
4. Karadeniz Bölgesi'ndeki kıvrım dağlarından biri
5. Trakya'da epirojenezle çöken ova
6. Türkiye'nin karalaşmasından önce bölgede bulunan deniz

Konu Tekrar Testi

1. "Türkiye'nin büyük bölümü deprem tehditi altındadır." diyen bir coğrafyacı bu görüşüne;

- I. jeolojik olarak genç bir ülke olması,
- II. orta kuşakta bulunması,
- III. fay hatlarının bulunması,
- IV. engebeli bir ülke olması

durumlarından hangilerini kanıt olarak gösterebilir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

2. Mantodan kaynaklanan konveksiyonel hareketler sonucunda sıkışan esnek tabakalar kıvrılarak kıvrım dağları denilen dağ sıralarını oluşturur.

Aşağıdakilerden hangisi bu şekilde oluşan kıvrım dağlarından biri değildir?

- A) Ilgaz B) Küre C) Amanos
D) Canik E) Bolkar

3. Türkiye genel olarak Senozoik Dönem'de karalaşmış ve bu dönemin ortalarına kadar aşınarak düzleşmiş ve peneplen haline gelmiştir. Bu devrin sonlarına doğru yani Kuvaterner'de tekrar bir bütün olarak yükselmiştir.

Bu durumun;

- I. yüksek düzlüklerin oluşması,
- II. petrol, taş kömürü ve bor yataklarının oluşması,
- III. akarsuların akış hızının artması

durumlarından hangilerine neden olduğu söylenebilir?

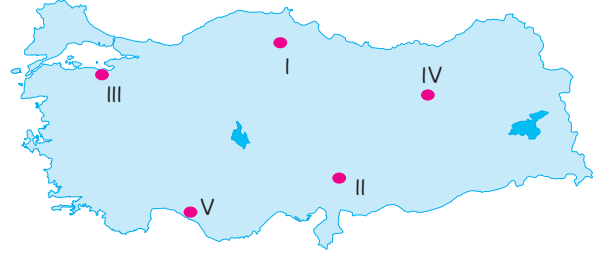
- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

4. Türkiye'de çok farklı yer şekilleri olmasına rağmen büyük dağ sıralarının batı-doğu yönlü uzandığı görülür.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Jeolojik olarak genç bir bölgede yer alması
B) Doğuya gidildikçe yükseltinin artması
C) Orta kuşakta yer alması
D) Çok sayıda sönmüş volkanın bulunması
E) Avrasya ve Afrika levhaları tarafından sıkıştırılma

5. Kalker, jips ve kaya tuzu gibi suda çözünebilen kayaların bulunduğu bölgelerde yer altı mağaralarının tavanlarının eriyerek çökmesi sonucu oluşan depremlere göçme depremleri denir.

Bu tür depremlerin haritada numaralandırılan alanların hangisinde daha sık yaşanması beklenir?

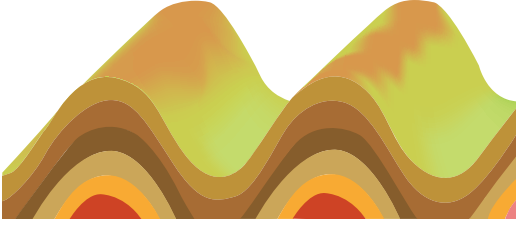
- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. Türkiye; Avrasya, Afrika ve Arabistan levhalarının birbirine yaklaştığı bir bölgede bulunmaktadır. Buna bağlı olarak kuzey ve güney yönlerden basınçlara maruz kalmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisinin bu durum ile ilişkisi olduğu söylenemez?

- A) Derin fay hatlarının oluşması
B) Kıvrım dağlarının oluşması
C) Kimyasal tortul kayaların oluşması
D) Tektonik depremlerin yaşanması
E) Türkiye'nin giderek yükselmesi

1.

Aşağıda verilen dağların hangisinin oluşumu yukarıda gösterilen kıvrım dağları ile aynı şekilde gerçekleşmiştir?

- A) Uludağ B) Nemrut
C) Hasan Dağı D) Bozdağlar
E) Kaçkar Dağları

2. Yer kabuğunun çatlak ve zayıf yerlerinden magma'nın yüzeye çıkmasına volkanizma, bu sırada oluşan çeşitli yer şekillerine de volkanik şekiller denir.

Aşağıdaki bölgelerin hangisinde volkanik şekiller yaygın olarak bulunmaktadır?

- A) Menteşe Yöresi
B) Doğu Karadeniz
C) Ürgüp-Göreme
D) Bolu-Zonguldak
E) Trakya

3. Ege Bölgesi'nde araştırma yapan bir grup bilim insanı bölgede çok sayıda kaplıca, jeotermal su kaynağı, sönmüş volkan konileri bulunduğunu not almıştır. Aynı zamanda sık sık depremlerin yaşandığını da yaptıkları araştırmaların sonucu olarak tespit etmişlerdir.

Buna göre bilim insanlarının çalışmaları na bakılarak,

- I. Bölgede fay hatları bulunmaktadır.
II. Jeolojik olarak genç bir bölgedir.
III. Masif araziler fazladır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

4. Aşağıdaki illerden hangisi Kuzey Anadolu fay hattı üzerinde bulunan ve bu nedenle şiddetli depremlerin yaşandığı illerden biri değildir?

- A) Sinop B) İzmit C) Bolu
D) Yalova E) Tokat

5. Türkiye'nin engebeli ve yüksek bir ülke olmasının aşağıdakilerden hangisi üzerinde etkisi olduğu söylenemez?

- A) Kısa mesafelerde belirgin iklim farklılıkları olması
B) Yer altı kaynakları yönünden zengin olması
C) Farklı tarım ürünlerinin yetişebilmesi
D) Makineli tarıma uygun arazilerin az olması
E) Doğa yürüyüşü, rafting ve kış turizmine uygun alanların bulunması

6. Murat coğrafya dersinde Türkiye'deki kırık dağları ve bunlar arasında yer alan graben alanları ile ilgili bir ödev hazırlamış ve sınıfta arkadaşlarına sunum yapmıştır.

Murat'ın aşağıdaki yer şekillerinden hangisini sunumu sırasında örnek gösterdiği söylenemez?

- A) Erciyes Dağı
B) Aydın Dağları
C) Gediz Vadisi
D) Kaz Dağları
E) Bakırçay Ovası

Destek Noktası

Akifer: Yeraltı sularının birikim alanıdır.

Yeraltı Suları;

- İklim
- Yer şekilleri
- Tabakaların geçirimsizlik özelliğinden etkilenir.

Destek Noktası

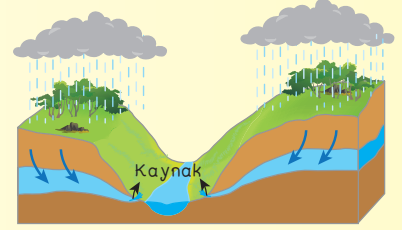
Karstik kaynakların ağız kısmında travertenler oluşabilir.

Destek Noktası

Konya'da artezyen kuyuların çok açılması ve sızan suların az olması arazide çökmelere (obruk oluşumu) neden olmuştur.

1. Video Konu Anlatımı**Yamaç (Vadi) Kaynağı**

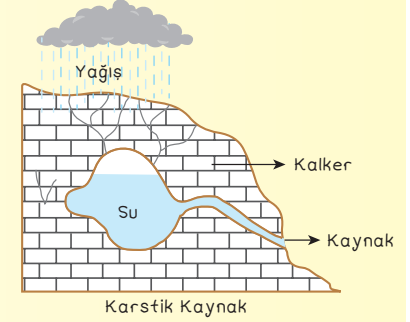
- Yer altı sularının vadi yamacı tarafından kesilmesiyle oluşur.
- Suları soğuktur.
- Rejimleri düzensizdir.
- İklim koşullarından etkilenir.

Yamaç (Vadi) Kaynağı

Karstik (Voklüz) Kaynak

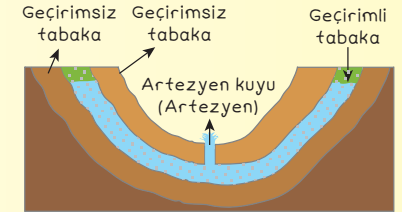
- Suları soğuktur.
- Yer altına sızan suların bir düden yardımıyla tekrar yüzeye çıkmasıyla oluşur.
- Sularının kireç oranı fazladır.
- Debileri düzensizdir.
- Rejim ve debileri iklim koşullarından etkilenir.
- Türkiye'de karstik kaynaklar en fazla Akdeniz Bölgesi'nde görülür.

Karstik Kaynak

Artezyen

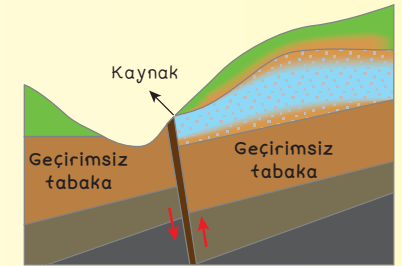
- İki geçirimsiz tabaka arasında birikmiş olan suların sondajlanarak yüzeye çıkartılmasıdır.
- İçme ve tarımda sulama amaçlı kullanılır.

Artezyen Kaynak

Fay Kaynağı

- Yerin derinliklerinden geldiğinden suları yıl boyuca sıcaktır.
- Mineral bakımından zengin sularıdır.
- Evlerin ısıtılmasında
- Sağlık turizminde → Afyon, Kızılcahamam
- Seraların ısıtılmasında → Ege'de kullanılır.
- Türkiye genç yapıya sahip olduğundan fay kaynakları yaygındır. Bursa, İzmir, Diyarbakır, Denizli, Aydın, Bolu, Afyon bazı yerlere örnektir.

Fay Kaynağı

▶ Destek Sorusu 1

Karstik kaynaklar Ülkemizde hangi coğrafi sahalarda yaygındır?

▶ Çözüm 1**▶ Destek Sorusu 2**

Ülkemizde fay kaynağının yaygın olmasının nedenini belirtiniz.

▶ Çözüm 2

2. Video Konu Anlatımı

Gayzer

Aktif volkanların çevresinde suların ara ara yüzeye fışkırmasıdır. Türkiye'de aktif volkanlar olmadığından gayzerlere rastlanmaz. İzlanda, Yeni Zelanda, Japonya ve ABD'de gayzerlere rastlanır.

Gayzer Kaynağı

Marmara Denizi

- Tamamı sınırlarımız içinde yer alır.
- İstanbul Boğazı ile Karadeniz'e, Çanakkale Boğazı'yla Ege Denizi'ne bağlanır.
- Tuzluluk oranı ‰23'tür.

Karadeniz

- Tuzluluk oranı en az olan denizimizdir.
- Kıyı uzunluğu yaklaşık 1685 km'dir.
- Deniz suyu sıcaklığı ortalama 20°C civarındadır.
- Buharlaşmanın az olması ve beslenme kaynaklarının fazla olması tuzluluk oranını azaltmıştır.
- Hidrojen sülfür gazından dolayı 200 metreden sonra canlı yaşamına rastlanmaz.
- Balıkçılık faaliyetlerinin %80'i burada yapılmaktadır.
- Tuzluluk oranı ‰18'dir.

Ege Denizi

- Türkiye'nin en uzun kıyı şeridine sahiptir. (2805 km)
- Tuzluluk oranı ‰37'dir.
- Kuzeye doğru tuzluluğu azalır.

Akdeniz

- Kıyı uzunluğu 1577 km'dir.
- Tuzluluk oranı ‰39 civarındadır.
- Sıcaklık ortalaması diğer denizlerimizden daha yüksektir. (24-28°C)
- Turizm gelişmiştir.

Destek Noktası

Karadeniz'in suları üst akıntıyla Akdeniz'e; tuzluluk oranı fazla olan Akdeniz'in suları da alt akıntıyla Karadeniz'e doğru hareket eder. Akıntılar deniz ulaşımını olumsuz etkiler.

Destek Noktası

Ege'de dağlar kıyıya dik uzandığından girinti, çıkıntı, koy, körfez doğal liman ve kıyı uzunluğu fazladır.

► Destek Sorusu 3

En uzun kıyı hangi denizimize aittir?

► Çözüm 3

► Destek Sorusu 4

Türkiye'de gayzer kaynaklar neden görülmez?

► Çözüm 4

Öğretmenin Notu

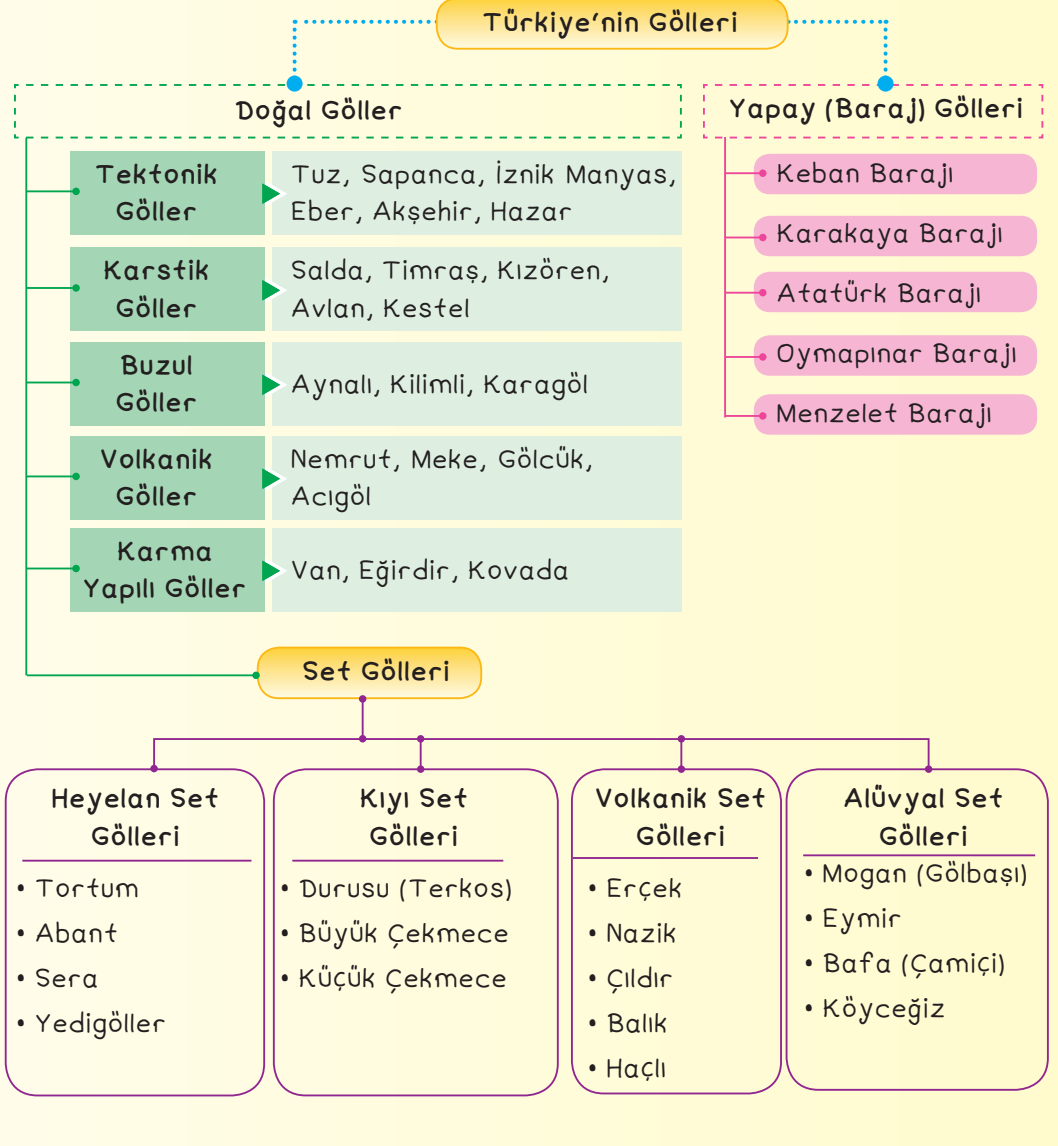
Destek Noktası

Ülkemizde göllerden farklı şekillerde faydalanılmaktadır.

- İçme suyu elde etmek
 - Elektrik üretmek
 - Balıkçılık
 - Ulaşım
 - Tarım alanlarını sulamak
- bunlardan bazılarıdır.

3. Video Konu Anlatımı

▶ Destek Sorusu 5

Heyelan set göllerinden üç tane örnek yazınız.

▶ Çözüm 5

▶ Destek Sorusu 6

Volkanik göllere iki örnek yazınız.

▶ Çözüm 6

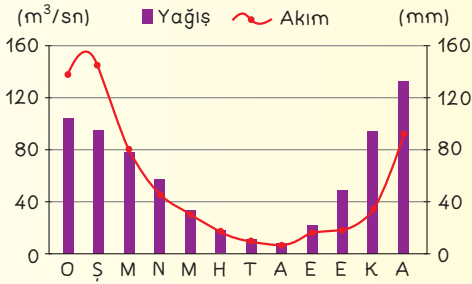
4. Video Konu Anlatımı

Türkiye'nin Akarsuları

Türkiye'de Akarsuların Genel Özellikleri

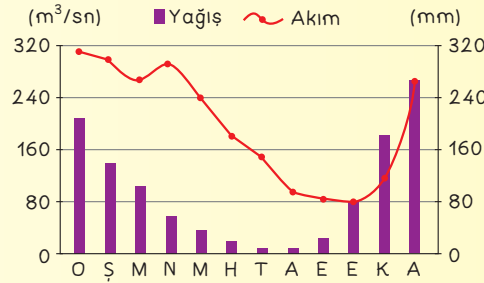
- Akarsu ağı sıktır.
- Üç taraflı denizlerle çevrili olduğundan ve dağların doğrultusundan dolayı akarsuların boyları kısadır.
- Su toplama havzaları küçüktür. (Akdeniz ve Karadeniz akarsuları)
- Kaynağını iç kesimlerden alan Kızılırmak Nehri'nin boyu uzundur.
- Akarsu rejimleri düzensizdir.
- Dar ve derin boğazlardan aktıkları için akış hızları fazla, enerji potansiyelleri ve aşındırma güçleri yüksektir.
- Akarsuların debileri ve rejimleri iklime göre değişkenlik göstermektedir.
- Akarsularımız denge profilinden uzaktır. Çünkü ortalama yükselti fazladır.
- Akarsularımız nehir taşımacılığına elverişli değildir. Çünkü eğim fazla ve akarsu rejimleri düzensizdir. (Bartın Çayı hariç)

Gediz Nehri'nin Akım Grafiği

Gediz Nehri'nin bulunduğu bölgedeki yağışın en fazla düştüğü dönem kıştır. Aynı zamanda Gediz Nehri'nin akımı kış döneminde daha yüksektir.

Manavgat Nehri'nin Akım Grafiği

Manavgat Nehri'nin bulunduğu yörede yaz döneminde yağış az olmasına rağmen akarsu karstik kaynaklarla beslendiğinden su seviyesi yazın kuruma noktasına gelmemektedir.

► Destek Sorusu 7

Akarsularımızın denge profilinden uzak olma nedenini belirtiniz.

► Çözüm 7

► Destek Sorusu 8

Akarsu boylarımızın kısa olmasının iki nedenini belirtiniz.

► Çözüm 8

Destek Noktası

Karadeniz akarsuları en fazla sularını ilk baharda, Ege ve Akdeniz akarsuları en fazla sularını kışın, Doğu Anadolu akarsuları ise en fazla sularını ilkbahar sonu yazın başında taşır.

Not

Ülkemizde akarsular dar ve derin boğazlardan aktığından baraj yapmaya elverişlidir.

Bazı barajlarımız

Fırat → Keban,

Karakaya, Atatürk

Dicle → Kralkızı,

Ilisu, Batman

Ceyhan → Aslantaş,

Menzelet

Manavgat → Oymapınar

Gediz → Demirköprü

Büyük Menderes → Kemer ve Adigüzel

Sakarya → Sarıyar

Çoruh → Borçka ve Deriner

Kızılırmak → Hirfanlı ve

Altinkaya

Yeşilırmak → Almus ve

Hasan Uğurlu

Öğretmenimin Notu

Destek Noktası

Türkiye'den KKTC'ye tatlı su nakli boru hatlarıyla yapılmaktadır.

Destek Noktası

Kaynağını Türkiye'den alıp dışarıdan denize dökülenler; Çoruh, Fırat, Dicle, Aras ve Kura nehirleridir.

Destek Noktası

Kaynağını dışarıdan alıp Türkiye'den denize dökülenler; Meriç ve Asi nehirleridir.

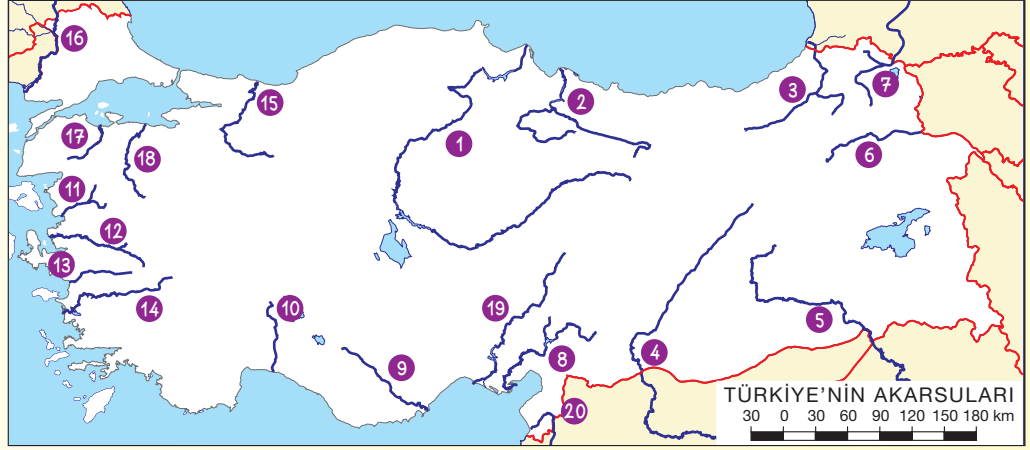

Destek Noktası

Aras ve Kura; Hazar Gölü'ne Fırat ve Dicle ise Basra Körfezi'ne dökülür.

5. Video Konu Anlatımı

1. Kızılırmak	6. Aras	11. Bakırçay	16. Meriç
2. Yeşilırmak	7. Kura	12. Gediz	17. Gönen
3. Çoruh	8. Ceyhan	13. Küçük Menderes	18. Susurluk
4. Fırat	9. Göksu	14. Büyük Menderes	19. Seyhan
5. Dicle	10. Manavgat	15. Sakarya	20. Asi

Türkiye'de Sulardan Yararlanma

- Ülkemiz üç tarafı denizlerle çevrili ve akarsu ağı sık olan bir ülkedir.
- Deniz yoluyla ham madde veya mamül madde taşınmaktadır.
- Balıkçılık faaliyetleri yapılmaktadır.
- Termal turizm faaliyetleri gelişmiştir.
- Deniz turizmi gelişmiştir.
- Yat turizmi için çok sayıda uygun koy ve körfez bulunmaktadır.
- Denizlerden ve göllerden tuz elde edilmektedir. Çamaltı Tuzlası ve Tuz Gölü önemli tuz üretim sahalarımızdandır.

▶ Destek Sorusu 9

Kaynağını Türkiye'den alıp Hazar Kapalı Havzası'na dökülen akarsuları belirtiniz.

▶ Çözüm 9

▶ Destek Sorusu 10

Kaynağını Türkiye'den alıp Basra Körfezi'ne dökülen akarsularımızı belirtiniz.

▶ Çözüm 10

1.

	Karma Yapılı Göl	Tektonik Göl	Volkanik Göl	Karstik Göl	Buzul Göl	Volkanik Set Gölü	Heyelan Set Gölü	Alüvyal Set Gölü
Van								
Eymir								
Tortum							✓	
Uluabat								
Nemrut								
Aynalı								
Nazik								
Abant								
Sera								
Manyas								
Tuz								
Köyceğiz								

Yukarıda verilen gölleri oluşum şekline göre örnekteki gibi işaretleyiniz.

2.

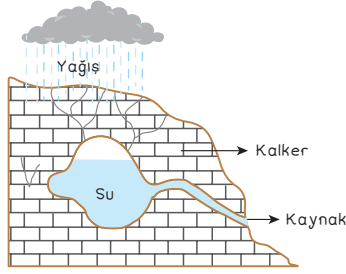

Yukarıdaki haritada verilen akarsuların isimlerini aşağıda belirtilen numaraların karşısına yazınız.

1.	2.	3.	4.
5.	6.	7.	8.
9.	10.	11.	12.
13.	14.	15.	16.

Konu Tekrar Testi

1.

Yukarıda kesiti verilen kaynakla ilgili;

- I. Suları yıl boyunca sıcaktır.
 - II. Sularının kireç oranı yüksektir.
 - III. Debileri iklim koşullarından etkilenir.
- yargılarından hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I ve III

2. Türkiye'nin akarsularının genel özellikleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Enerji potansiyelleri yüksektir.
- B) Denge profilinden uzaktır.
- C) Dar ve derin boğazlardan akarlar.
- D) Rejimleri düzensizdir.
- E) Ulaşım elverişlidir.

3. Ülkemizde bazı akarsular çeşitli coğrafi faktörlerden dolayı sularını iç bölgelerdeki kapalı havzalara ulaştırmaktadır.

Bazı akarsuların denizlere ulaşamamasında;

- I. matematik konum
- II. Üç tarafının denizlerle çevrili olması
- III. yer şekilleri ve iklim koşulları

hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

4. Heyelan sonucunda kopan kütleler çanakların ağzını kapatarak heyelan set göllerini oluşturur.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi heyelan sonucunda oluşmuş göllerden biridir?

- A) Uluabat B) Manyas
C) Sapanca D) Beyşehir
E) Abant

5.

Meke Gölü

Nemrut Gölü

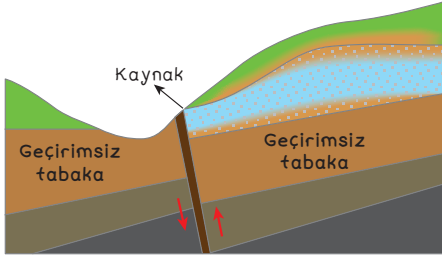
Yukarıda görselleri verilen göllerin oluşum şekliyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Volkanik faaliyetler
- B) Buzul aşındırması
- C) Heyelan set
- D) Alüvyal set
- E) Karstik süreçler

6. Aşağıda verilen akarsulardan hangisi kaynağını dışarıdan alıp ülkemiz sınırlarından denize dökülmektedir?

- A) Çoruh B) Fırat
C) Dicle D) Asi
E) Yeşilırmak

1.

Yukarıda kesiti verilen su kaynağıyla ilgili;

- I. mineral oranı yüksektir.
 - II. yerin derinliklerinden gelir.
 - III. kırıklı yapılara paralellik gösterir.
- yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

2. Türkiye jeotermal potansiyel bakımından zengin bir ülkedir.

Bu durum aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Genç oluşumlu olması
- B) Dağların doğu-batı doğrultuda uzanması
- C) Orta kuşakta bulunması
- D) Doğuya doğru yükseltinin artması
- E) Maden çeşitliliğinin fazla olması

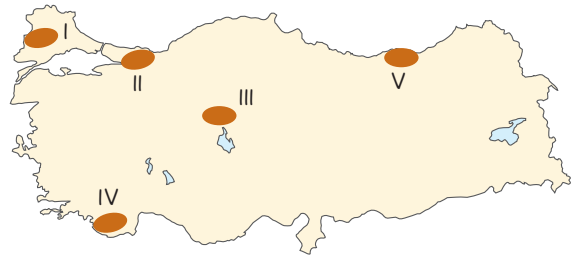
3. Aşağıda bazı akarsular ve bu akarsuların döküldükleri bazı yerler verilmiştir.

	Akarsu	Döküldüğü yer
I	Dicle	Basra Körfezi
II	Kızılırmak	Karadeniz
III	Bakırçay	Marmara
IV	Küçük Menderes	Ege
V	Ceyhan	Akdeniz

Buna göre hangisi yanlış eşleştirilmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4.

Yukarıdaki haritada numaralandırılarak verilen yerlerden hangisinde karstik kaynaklar yaygındır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Aşağıdaki tabloda bazı göller ve oluşum şekilleri eşleştirilmiştir.

I	Köyceğiz Gölü	Alüvyal Set Gölü
II	Manyas Gölü	Tektonik Göl
III	Sera Gölü	Heyelan Set Gölü
IV	Tuz Gölü	Volkanik Set
V	Akşehir	Tektonik Göl

Buna göre, hangisi yanlış eşleştirilmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. Aşağıda verilen göllerden hangisinin oluşumunda buzul aşındırması ve biriktirmesi etkilidir?

- A) Volkanik set gölleri
- B) Dalga set gölleri
- C) Sirk gölleri
- D) Karstik göller
- E) Heyelan set gölleri

A) Aşağıdaki soruların yanıtlarını altındaki boşluklara yazınız. (Her soru 10 puan)

1. Türkiye'de akarsuların hidroelektrik potansiyeli neden fazladır?

.....

.....

2. Karstik şekiller hangi bölgelerimizde daha yaygındır?

.....

.....

3. Nevşehir çevresinde peribacalarının yaygın olmasının nedeni nedir?

.....

.....

4. Türkiye'de ria kıyı tipi nerelerde görülür?

.....

.....

5. Doğu Karadeniz kıyılarında dalga aşındırma şekillerinin yaygın olmasının nedeni nedir?

.....

.....

B) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların karşısına "D", yanlış olanların karşısına "Y" harfini yazınız. (Her soru 3 puan)

1. Türkiye'de buzulların oluşturduğu yer şekilleri Doğu Anadolu'da görülür. (.....)

2. Karadeniz Bölgesi'nde rüzgarların oluşturduğu yer şekilleri yaygındır. (.....)

3. Tombolo dalga birikim şekillerindendir. (.....)

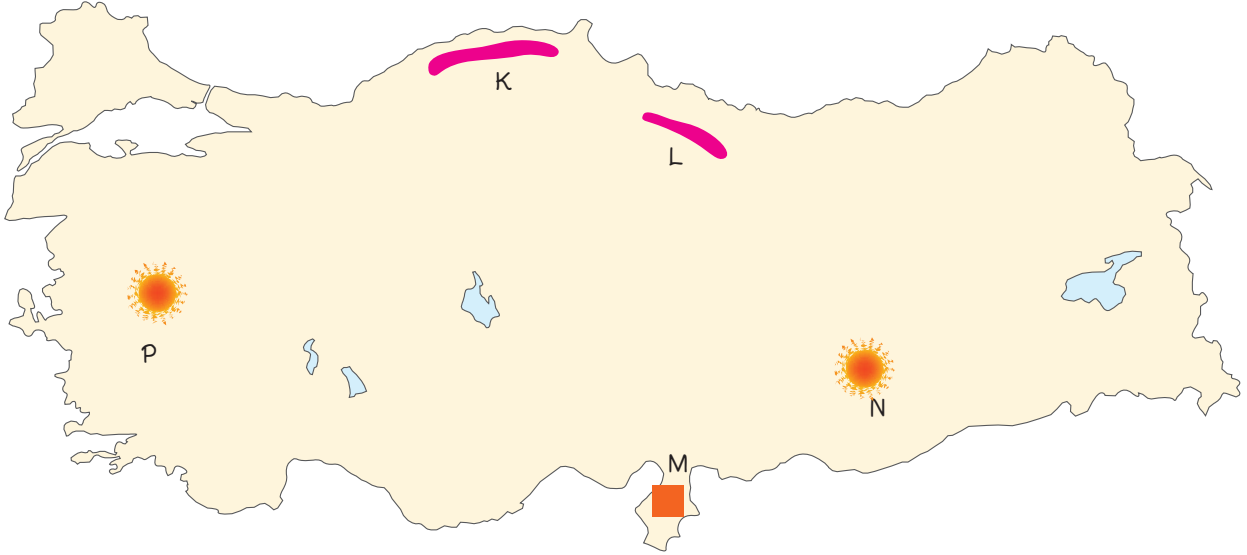
4. Ege'de menderesler yaygındır. (.....)

5. Karstik kaynaklar Karadeniz'de yaygındır. (.....)

C) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerde doldurunuz. (Her soru 3 puan)

1. Tortum, Sera, Abant göllerine örnektir.
2. Traverten yer şekillerindendir.
3. Güney Marmara'daki Yarımadası bir tombolodur.
4. Saklıkent vadi tipine örnektir.
5. Dağların kıyı çizgisine olduğu kıyılarda falezler yaygındır.

D)

Yukarıdaki haritada gösterilen dağların isimlerini aşağıya yazınız.

1. K
2. L
3. M
4. N
5. P

Destek Noktası

Ülkemizde endemik türler bakımından en zengin saha Toroslardır.

1. Video Konu Anlatımı

Endemik: Yeryüzünün belirli bir bölgesinde yetişen başka sahalarda rastlanmayan bitkilere denir.

Türkiye'nin endemik türlerinden bazıları;

- Köyceğiz Gölü çevresinde; Sığla (Günlük) ağacı
- Muğla çevresinde; Datça hurması
- Kazdağı köknarı
- Kastamonu ve Yozgat çevresinde; İspir Meşesi
- Rize'de; Anzer çayı
- Safranbolu'da; Safran otu

Sığla (Günlük) Ağacı

Köyceğiz Gölü Çevresinde görülür.

Ters lale

Erzurum Karayazı'da görülür.

Türkiye Avrupa'da bitki çeşitliliği bakımından önde gelen ülkelerden biridir. Bu durumun nedenleri;

- İklim çeşitliliği
- Yeryüzü şekilleri
- Jeolojik süreçler boyunca değişen iklim koşulları
- Toprak türleri
- Coğrafi konum

Relikt (Kalıntı) Bitki: Geçmiş jeolojik devirlerde yetişmiş ve günümüz iklim koşullarına da uyum sağlayıp yaşamını devam ettiren bitkilere denir.

- Örnek:**
- Kayın ağacı (Amanoslar)
 - Sedir ağacı (Kelkit Çayı vadisi)

▶ Destek Sorusu 1

Türkiye'de bitki çeşitliliğinin fazla olmasının nedenlerini belirtiniz.

▶ Çözüm 1

▶ Destek Sorusu 2

Endemik türlerimizden üç tane belirtiniz.

▶ Çözüm 2

2. Video Konu Anlatımı

Türkiye’de Bitki Toplulukları

- Ülkemizde bitki toplulukları orman, çalı ve ot olmak üzere üç gruba ayrılır.

Türkiye’nin bitki Formasyonları (Atalay İ. 2015)

- Ülkemizde bitkilerin genel dağılışına baktığımızda Karadeniz ve iç kesimlerdeki yağışlı sahalarda orman, Akdeniz, Ege ve Marmara kıyılarında Maki ve kızılçam ormanları, iç bölgelerimizde bozkır ve yüksek sahalarda ise alpin çayırları görülmektedir.

Türkiye Ormanlarının Dağılışı (OGM)

► Destek Sorusu 3

Kıyılarımızda ormanların daha geniş yer kaplamasının nedenlerini belirtiniz.

► Çözüm 3

► Destek Sorusu 4

Maki ve kızılçam bölgelerini belirtiniz.

► Çözüm 4

Destek Noktası

Ormanlarımız daha çok yağışın fazla olduğu yerlere paralellik gösterir.

Öğretmenimin Notu

Destek Noktası

Batı Anadolu ormanları içinde Karadeniz ve Akdeniz'e ait bitkiler görülür. Burada kızılçam, karaçam, meşe gibi ağaç türlerine rastlanır.

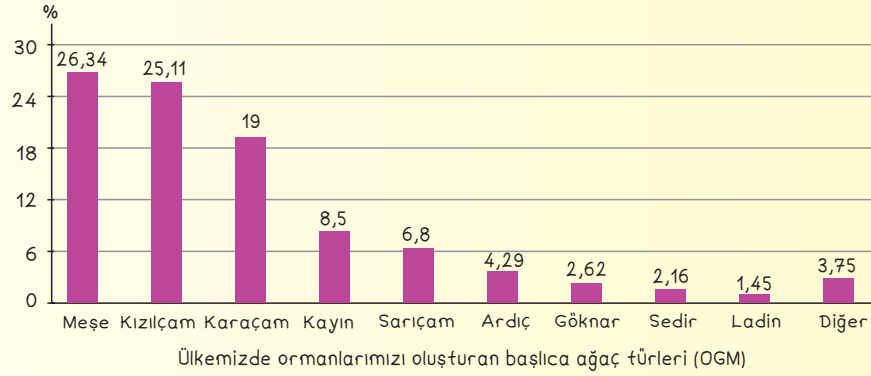

Destek Noktası

Orman üst sınırı Ülkemizde karasallığın etkisinden dolayı iç kesimlerde daha yüksektir.

3. Video Konu Anlatımı

Geniş yapraklı ağaçlar

İğne yapraklı ağaçlar

Meşe Kayın İhlamur Kestane Kavak

Kızılçam Karaçam Sarıçam Gökmar Ladin Sedir

Karadeniz Ormanları: Kuzeydoğu Anadolu ve Marmara Denizi'nin kuzey kesimlerinde yayılış alanı gösterir.

- Yağış miktarının fazla olması orman ve orman altı florasının fazla olmasını sağlamıştır.
- Dağ yamacı boyunca çıkıldıkça bitki örtüsü değişmektedir.

Geniş Yapraklı ağaçlar: Gürgen, kestane, meşe, ihlamur, dişbudak, kızılğaç örnek verilebilir.

İğne yapraklı ağaçlar: Gökmar, ladin karaçam, sarıçam örnek verilebilir.

Kayın Ağacı

Ladin

Sarıçam

▶ Destek Sorusu 5

Karadenizde yaygın olan ağaç türlerinden üç tanesini belirtiniz.

▶ Çözüm 5

▶ Destek Sorusu 6

Ülkemizde oranı en yüksek olan ağaç türünü belirtiniz.

▶ Çözüm 6

4. Video Konu Anlatımı

Akdeniz Ormanları

- Akdeniz ikliminde yazların kurak geçmesi buradaki ormanların kuraklığa karşı dayanıklı olmalarını sağlamıştır.
- Akdeniz'de kızılçam ormanları geniş yer tutar. Ayrıca Akdeniz kuşağındaki ormanların içinde sedir, göknar, koraçam fıstık çamı, ardıç gibi ağaçlar da bulunmaktadır.

Kızılçam

Sedir

Fıstık çamı

İç Bölgelerimizdeki Ormanlar

- İç bölgelerimizde yağışın arttığı dağlık bölgelerde orman örtüsü oluşmaktadır.
- İç bölgelerimizde ardıç, karaçam, meşe gibi soğuğa dayanıklı ağaçlar görülmektedir.
- Sarıkambiş'ta sarıçam ormanlarına rastlanır.

Maki

- Kızılçam ormanlarının tahribatıyla oluşan bodur ağaçlardır.
- Akdeniz'de 800 m'ye kadar Ege'de 600 m'ye kadar Marmara'da 400 m'ye kadar çıkmaktadır. Bunun nedeni sıcaklıktır.
- Zeytin, zakkum, defne, keçi boynuzu bazı maki türleridir.

Destek Noktası

Akdeniz iklim kuşağında iklim koşullarından dolayı orman yangını riski fazladır.

► Destek Sorusu 7

İç bölgelerimizde bulunan ağaç türlerinden üç tanesini yazınız.

► Çözüm 7

► Destek Sorusu 8

Maki türlerinden üç tanesini yazınız.

► Çözüm 8

5. Video Konu Anlatımı

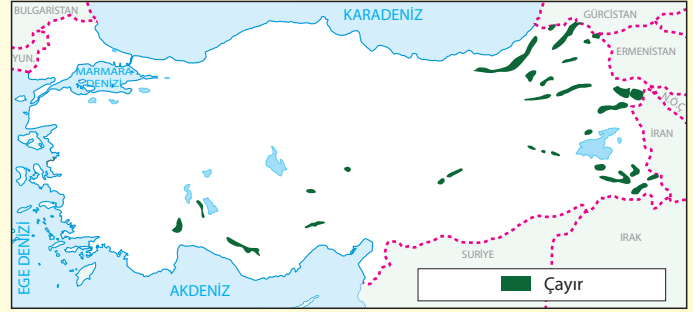
Garig

Makinin tahribatıyla oluşan bitkilendir. Lavanta, kekik, yasemin ve funda bazı türleridir.

Psödomaki (Yalancı Maki)

Ormanların tahribatıyla oluşan bitkilendir.

- Karadeniz'de yayılış alanı gösterir.
- Fındık ağacı, yabani erik bazı türleridir.

Çayır

Yaz yağışlarıyla yeşerir. Erzurum-Kars Ardahan'da görülür.

Bozkır

İlkbahar yağışlarıyla yeşeren ot topluluklarıdır.

- Geven Üzerlik, çoban yastığı ve yavşan otu bazı türleridir.
- İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da yaygındır.

BİTKİLERDEN YARARLANMA

Bitkilerden elde edilen bazı ürünler

- Mobilya
- Maden direği
- Sunta
- Parke

Bitkilerden elde edilen yan ürünler

- Reçine
- Sığla yağı
- Çam balı
- İhlamur

Bitkilerden dolaylı yararlanma

- Erozyonu önler.
- Yaban yaşama olanak sağlar.
- Turizm alanı oluşturur.

▶ Destek Sorusu 9

Bozkır türlerinden üç tane yazınız.

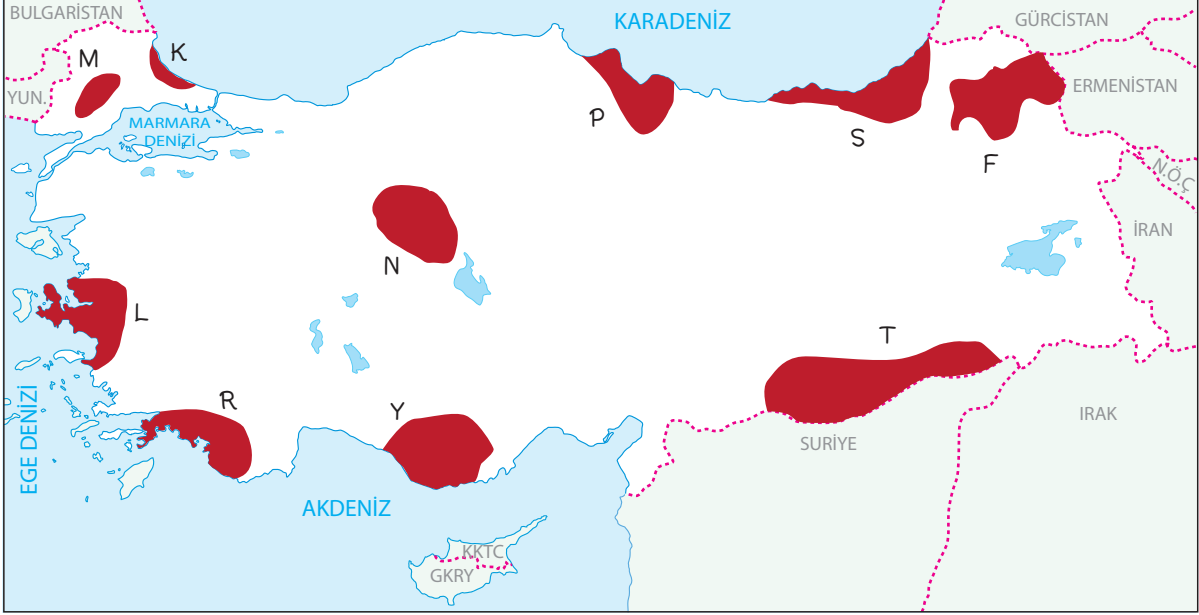
▶ Çözüm 9

▶ Destek Sorusu 10

Çayırın ülkemizdeki yayılış alanını belirtiniz.

▶ Çözüm 10

1. Aşağıdaki haritadan faydalanarak doğru olan ifadelerin yanına "D" yanlış olanların yanına "Y" yazınız.

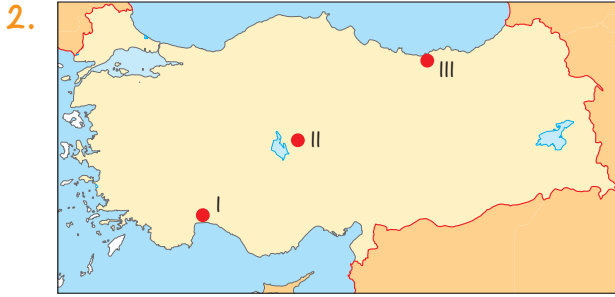
1.	M'de dağ çayırlarına rastlanır.	
2.	N'de bozkır bitki örtüsü yaygındır.	
3.	P'de ormanlara rastlanır.	
4.	L'de ladin ormanları görülür.	
5.	K'de antropojen bozkırlar görülür.	
6.	Gariglere R'de rastlanır.	
7.	F'de çayirlara rastlanır.	
8.	T'de bitki örtüsü sıktır.	
9.	Y'de kızılçam ormanları ve makiler görülür.	
10.	N'de antropojen bozkırlar görülür.	
11.	Y ve R'nin bitki örtüleri benzerdir.	
12.	R'de endemik bir bitki olan sığla ağacı görülür.	
13.	N ve T'nin bitki örtüsü benzerdir.	

Konu Tekrar Testi

1. Ülkemizde yetişen bitkilerin sıcaklık ve nem istekleri farklılık göstermektedir.

Aşağıdaki bitkilerden hangisinin sıcaklık ve nem isteğinin daha fazla olduğu söylenebilir?

- A) Sığla B) Ardıç
C) Karaçam D) Meşe
E) Gökmar

Yukarıdaki haritada numaralandırılarak verilen yerlerde görülen bitki örtüsü aşağıdakilerden hangisinde doğru eşleştirilmiştir?

I	II	III
A) Orman	Maki	Bozkır
B) Maki	Bozkır	Orman
C) Bozkır	Maki	Orman
D) Orman	Bozkır	Maki
E) Maki	Orman	Bozkır

3. Maki bitki örtüsü,

- Akdeniz'de 700 - 800 metreye kadar
- Ege'de 500 - 600 metreye kadar
- Marmara'da 300 - 400 metreye kadar çıkabilmektedir.

Bu durum;

- I. Sıcaklık
II. Yükselti
III. Yağış

etmenlerinden hangileri ile açıklanabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

4. Türkiye'de bitki örtüsünün çeşitlilik göstermesi üzerinde aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğu söylenemez?

- A) Jeolojik dönemlerdeki iklim değişiklikleri
B) Engebeli yapı
C) Sıcaklık koşulları
D) Coğrafi konum
E) Heyelan olaylarının görülmesi

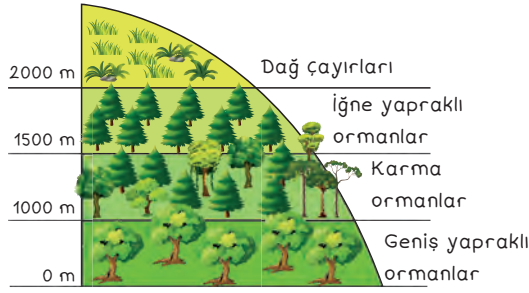
Yukarıdaki haritada belirtilen bitkilerden hangisinin endemik türlerden biri olduğu söylenemez?

- A) Sığla ağacı
B) Datça hurması
C) Istranca meşesi
D) Ladin
E) Kazdağı köknarı

6. Bozkır bitki örtüsü ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İlkbahar yağışları ile yeşerir.
B) Geven ve üzerlik bazı türleridir.
C) Yaz kuraklığı ile ortadan kalkan cılız otlardır.
D) Ilıman karasal iklime paraleldir.
E) Yüksek sahalarda görülür.

1.

Bitkilerin yetişme koşulları göz önüne alındığında yukarıda verilen kesitin hangi yöremize ait olduğu söylenebilir?

- A) Antalya B) Rize
C) Ankara D) Ağrı
E) Muğla

2. İç bölgelerimizde tahrip edilmiş ormanların kendini yenileyememesi,

- I. Yağışın azlığı
II. Enlem faktörü
III. Yüzey şekillerin engebeli olması

etmenlerinden hangileri ile açıklanır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

3. Kızılçam ormanlarının tahribatıyla maki bitki toplulukları oluşur.

Aşağıdakilerden hangisi maki topluluklarından biri değildir?

- A) Yabani zeytin B) Mersin
C) Defne D) Geven
E) Sandal

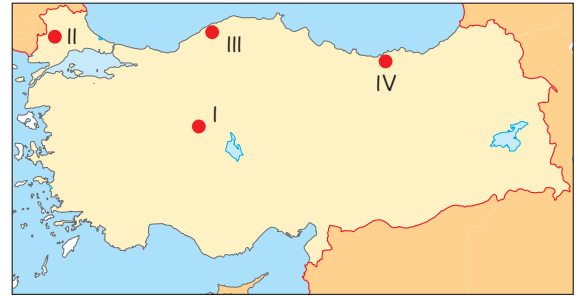
4.

- I. Karadeniz'in kıyısı ile iç kesimleri arasında bitki örtüsü farklılığı görülür.
II. Makilerin tahrip edilmesiyle oluşan çalı topluluklarına garig denir.
III. Erzurum, Kars çevresinde çayır bitki örtüsüne rastlanır.

Yukarıdaki bilgilerden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

5.

Yukarıdaki haritada belirtilen yerlerden hangilerinde antropojen bozkırlara rastlanır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

6.

Aşağıda verilen ağaç türlerinden hangisi ülkemizde daha yaygındır?

- A) Kayın B) Ladin
C) Meşe D) Sedir
E) Sığla

Destek Noktası

Az gelişmiş ülkelerde birincil ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı fazladır.

1. Video Konu Anlatımı

İnsanların yaşamalarını devam ettirmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı uğraşlara ekonomik faaliyetler denir. Tarihsel süreç içinde farklı faaliyetler yapılmış olsa da günümüzde ekonomik faaliyetler özelliklerine göre birincil, ikincil, üçüncül, dördüncül ve beşincil faaliyetler şeklinde beş gruba ayrılır.

Birincil ekonomik faaliyetler: Doğal kaynakların doğrudan doğal çevreden temin edilmesine dayanır. Tarım, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık ve madencilik faaliyetleri Birincil ekonomik faaliyetlerdir. Bu kaynaklar, doğrudan tüketilebileceği gibi sanayi faaliyetlerinde ham madde olarak da kullanılabilir.

İkincil ekonomik faaliyetler: Birincil ekonomik faaliyetlerden elde edilen kaynakların işlenmesiyle yeni ürünler elde edilmesine dayanır. Kal-kolitik Çağ'da çanak çömlek yapımı ile başlayan bu faaliyet Sanayi Devrimi ile birlikte büyük gelişme göstermiştir. Sanayi, inşaat faaliyetleri ve enerji üretimi ikincil ekonomik faaliyetlere örnek verilebilir.

► Destek Sorusu 1

İkincil ekonomik faaliyetlerin başladığı çağ olarak kabul edilen dönem hangisidir?

► Çözüm 1**► Destek Sorusu 2**

Hindistan, Bangladeş, Burundi gibi ülkelerde nüfusun büyük çoğunluğunun birincil ekonomik faaliyetlerde çalışmasının nedeni nedir?

► Çözüm 2**► Destek Sorusu 3**

İkincil ekonomik etkinlikte çalışanların oranı hangi gelişmeden sonra artış göstermiştir?

► Çözüm 3

2. Video Konu Anlatımı

Üçüncül ekonomik faaliyetler: Üretime yönelik olarak hizmetlerin sağlanmasıdır. Geçmişten günümüze kadar en fazla gelişme gösteren bu faaliyet türüne, turizm, belediye hizmetleri, ticaret, danışmanlık, bankacılık, sağlık, sigortacılık, eğitim ve ulaşım örnek verilebilir.

Dördüncül ekonomik faaliyetler: Son yıllarda teknolojinin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bu faaliyette çalışan insanlar bilgi toplama, işleme, değiştirme ve yayma işiyle uğraşmaktadırlar. Coğrafi Bilgi Sistemleri'nden yararlanma bu alan için büyük önem taşımaktadır. Reklam yayıncılığı, yazılım hizmetleri, ağ işletmeciliği ve grafik tasarım hizmetleri dördüncül ekonomik faaliyetlere örnek verilebilir.

Destek Noktası

Gelişmiş Ülkelerde Üçüncül ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı fazladır.

► Destek Sorusu 4

Fabrikalarda çalışan işçilerin yer aldığı ekonomik faaliyetler hangi grupta yer alır?

► Çözüm 4

► Destek Sorusu 5

Coğrafi Bilgi Sistemleri'nin etkin olarak kullanıldığı ekonomik faaliyet türü hangisidir?

► Çözüm 5

► Destek Sorusu 6

- I. Reklamcı
- II. Şoför
- III. Doktor
- IV. Çiftçi

Yukarıdaki mesleklerden hangileri Üçüncül ekonomik faaliyetler içinde yer alır?

► Çözüm 6

3. Video Konu Anlatımı

Beşincil ekonomik faaliyetler:

Karar verme yetkisine sahip olan kamu sektörü ile özel sektördeki üst düzey yöneticileri kapsar. Bu sektörlerde çalışanların sayısı az olmasına rağmen küresel ölçekte etkileri oldukça fazladır.

Ekonomik faaliyetler ve gelişmişlik

İnternet, televizyon ve telefon gibi iletişim araçlarında yaşanan gelişmeler, reklam ve pazarlama imkânlarının artmasına, dolayısıyla ürünlerin dünyanın dört bir tarafına ulaşabilmesine olanak sağlamıştır. Böylece farklı bölgeler arasında sosyoekonomik ilişkiler artmıştır.

Ülkelerin gelişmişlik seviyeleriyle çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılışı arasında güçlü bir ilişki vardır. Az gelişmiş ülkelerde çalışan nüfusun büyük bölümü birincil ekonomik faaliyet kollarında çalışırken, gelişmiş ülkelerde hizmet sektöründe çalışanların oranı fazladır. Ancak bilimsel yöntemler ve teknoloji kullanımı fazla olduğu için birincil ekonomik faaliyetlerden alınan verim yüksektir.

► Destek Sorusu 7

Dünya ticaretinde sosyoekonomik ilişkilerin artmasında etkili olan gelişmeler nelerdir?

► Çözüm 7**► Destek Sorusu 8**

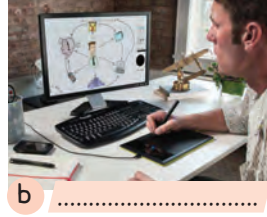
Gelişmiş ülkelerde birincil ekonomik faaliyetlerden alınan verimin yüksek olmasında hangi gelişmeler etkili olmaktadır?

► Çözüm 8**► Destek Sorusu 9**

Ülke ekonomisi ve istihdama katkısı yüksek olan sektörler nelerdir?

► Çözüm 9

1. Aşağıda verilen görsellerin hangi ekonomik faaliyete ait olduğunu noktalı yerlere yazınız.

2. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcük veya sözcükleri yazınız.

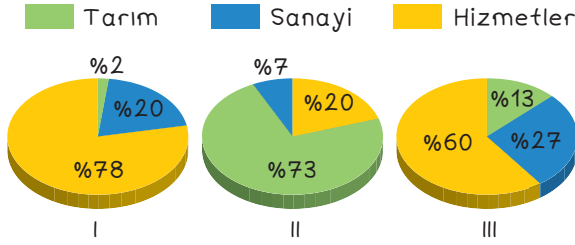
- a) Ülkelerde çalışanların büyük bir kısmı tarım sektöründedir.
- b) Karar verme pozisyonunda olan kamu sektörü ile özel sektördeki üst düzey yöneticiler ekonomik faaliyetler içerisinde yer alır.
- c) Batı Avrupa ülkelerinde ve ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı yüksektir.
- d) Az gelişmiş ülkelerde yeterince kullanılmadığı için birim alandan alınan verim düşüktür.
- e) Reklam yayıncılığı, yazılım hizmetleri, ağ işletmeciliği, CBS ve grafik tasarım ekonomik faaliyetlere örnek olarak verilebilir.

3. Aşağıdaki tabloda verilen meslek gruplarını ait olduğu ekonomik faaliyetlerle (✓) işaret koyarak eşleştiriniz.

Meslek	Birincil Ekonomik Faaliyet	İkincil Ekonomik Faaliyet	Üçüncül Ekonomik Faaliyet	Dördüncül Ekonomik Faaliyet	Beşincil Ekonomik Faaliyet
Avukat					
Banka müdürü					
Madenci					
Makine mühendisi					
Reklamcı					

Konu Tekrar Testi

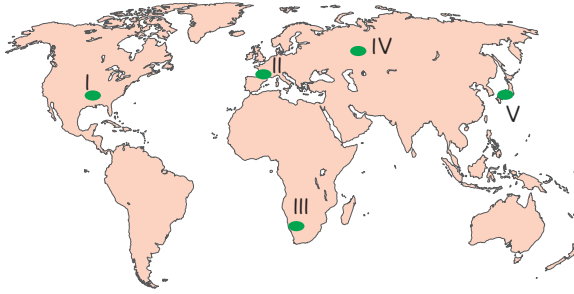
1. Ülkelerin gelişmişlik seviyeleriyle çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılışı arasında güçlü bir ilişki vardır.

Buna göre yukarıda çalışan nüfusun sektörel dağılımı verilen Ülkelerin az gelişmiş olandan gelişmiş olana doğru sıralanması aşağıdakilerden hangisidir?

- A) I - II - III B) II - III - I C) III - I - II
D) I - III - II E) II - I - III

2. Az gelişmiş Ülkelerde birincil ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı fazladır.

Buna göre haritada numaralandırılan alanlardan hangisinde birincil ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranının daha fazla olması beklenir?

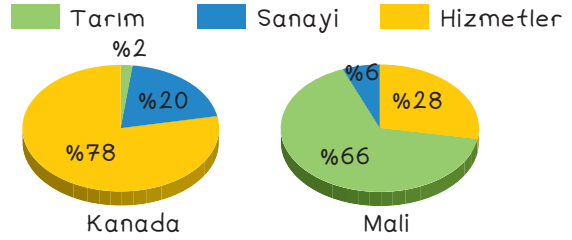
- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. İkincil ekonomik faaliyetler, ham maddeler ve yarı işlenmiş maddeler kullanılarak yeni ürünler elde edilmesine dayanır. Gelişmiş Ülkelerde ikincil ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı fazladır.

Aşağıdaki Ülkelerden hangisinde ikincil ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı daha azdır?

- A) Almanya B) Somali C) Çin
D) Fransa E) ABD

4. Aşağıda Kanada ve Mali de çalışan nüfusun sektörel dağılımı verilmiştir.

Buna göre grafikler incelendiğinde aşağıdaki yorumlardan hangisi yapılamaz?

- A) Kanada da ham madde ithalatı fazladır.
B) Mali de katma değeri düşük olan ürünler ihraç edilir.
C) Kanada ve Mali'nin gelişmişlik düzeyleri birbirinden farklıdır.
D) Mali de nüfusun büyük bölümü tarımda çalışır.
E) Kanada hizmet sektöründe çalışanların oranı tarım ve sanayide çalışanların toplamından azdır.

5. I. Grafik tasarımı

II. Balıkçılık

III. Metal işleme

IV. Sigortacılık

Yukarıda verilen iş kolları aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

	Birincil Ekonomik Faaliyet	İkincil Ekonomik Faaliyet	Üçüncül Ekonomik Faaliyet	Dördüncül Ekonomik Faaliyet
A)	I	II	III	IV
B)	II	III	IV	I
C)	III	IV	I	II
D)	IV	I	II	III
E)	II	IV	I	III

1. Aşağıda bazı meslek grupları ve ekonomik faaliyet türleri verilmiştir.

1. Şirket Yöneticisi	a. Birincil Ekonomik Faaliyet
2. Çiftçi	b. İkincil Ekonomik Faaliyet
3. Maden mühendisi	c. Üçüncül Ekonomik Faaliyet
4. Şoför	d. Dördüncül Ekonomik Faaliyet
5. Reklamcı	e. Beşincil Ekonomik Faaliyet
6. Genel müdür	

Buna göre aşağıda yapılan meslek grubu ve ekonomik faaliyet kolları eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

- A) 1 ve e B) 2 ve a C) 3 ve b
D) 5 ve d E) 4 ve e

2. Aşağıdakilerden hangisi teknolojik gelişmelerin artması ile ortaya çıkan meslek gruplarından biri değildir?

- A) Blogger
B) İş sürekliliği uzmanı
C) Çevre yenileme uzmanı
D) Geri dönüşüm koordinatörü
E) Ressam

3. Nüfusun çoğunluğunun birincil ekonomik faaliyetlerde çalıştığı bir ülke için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kalkınma hızı nüfus artış hızından düşüktür.
B) Kırsal kesimde yaşayanların oranı fazladır.
C) Okuma yazma oranı düşüktür.
D) Sanayi ürünleri ihraç eder.
E) Kişi başına düşen milli gelir düşüktür.

4.

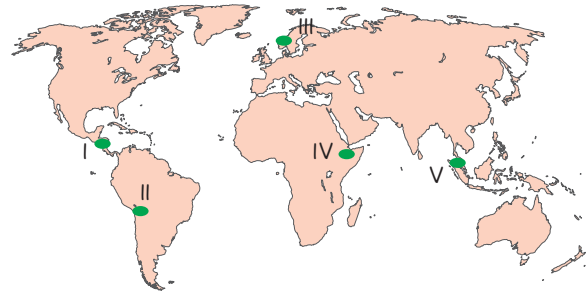
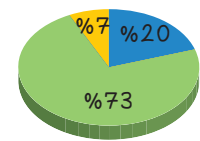

Yukarıda verilen iş kollarının yer aldığı ekonomik faaliyetler aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

	Birincil Ekonomik Faaliyet	İkincil Ekonomik Faaliyet	Üçüncül Ekonomik Faaliyet
A)	I	II	III
B)	II	III	I
C)	III	I	II
D)	I	III	II
E)	II	I	III

5.

- Tarım
■ Sanayi
■ Hizmetler

Yukarıda çalışan nüfusun sektörel dağılımı verilen ülke, haritada numaralandırılan alanlardan hangisi olabilir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V